

провадження по обвинуваченню Г. А. Кернеса та інших осіб у справі № 638/4399/15-к, яке було обґрунтоване передусім порушенням розумних строків судового розгляду внаслідок систематичної неявки прокурора у судові засідання. Широкий суспільний резонанс та бурхлива дискусія у правових наукових та практичних колах, зумовлені цим рішенням, наочно ілюструють той факт, що у чинному кримінальному процесуальному законодавстві суд позбавлений дієвих можливостей перешкодити порушенню розумних строків учасниками судового провадження, зокрема прокурором, внаслідок чого в окремих випадках він змушений вдаватися до застосування аналогії права і аналогії закону, що у сфері кримінального провадження має досить спірний характер.

Наукова (практична) новизна дослідження полягає у тому, що задля виправлення цієї ситуації пропонується передбачити комплексні гарантії додержання розумних строків судового розгляду, що лежать як в організаційній, так і в процесуальній площині. До організаційних можна віднести заходи впливу на учасників судового провадження, чиї дії або бездіяльність ведуть до затягування судового розгляду. Так, порушення розумних строків судового провадження має бути передбачено як підстава дисциплінарної відповідальності не лише суддів, а й прокурорів та адвокатів, причому суд повинен невідкладно ініціювати таке провадження перед відповідними дисциплінарними органами у разі встановлення цієї підстави. Крім того, неявка у судові засідання без поважних причин має розглядатися як підстава для заміни прокурора та захисника у кримінальному провадженні, наприклад, у разі ознаки повторності, а не тільки у разі неможливості їхньої участі у провадженні, як це передбачає ст. 324 КПК України. В такому випадку рішення про заміну прокурора має прийматися керівником органу прокуратури на підставі відповідного подання головуючого у судовому засіданні, а обвинуваченому повинна надаватися можливість обрати іншого захисника в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 323 КПК України.

Поряд з цим, систематична неявка сторони обвинувачення повинна мати конкретні процесуальні наслідки у вигляді закриття кримінального провадження судом. Задля цього ч. 2 ст. 284 КПК України необхідно доповнити відповідною підставою закриття кримінального провадження.

Одержано 01.11.2018

УДК 343.98

Андрій Миколайович ЛИСЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ірина В'ячеславівна ЛИСЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ ЗА ЛІНІЄЮ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення результатів діяльності правоохоронних органів протягом останніх років свідчить про те, що незважаючи на активне застосування державою заходів щодо протидії терористичній діяльності, дані злочини залишаються достатньо широко розповсюдженими в сучасній Україні. Однією зі складових ефективної протидії терористичній діяльності є визначення факторів, що впливають на вчинення досліджуваних злочинів.

Дослідженням теоретичних питань сутності оперативної обстановки і проблем, що пов'язані з практичним аналізом її стану займалися багато відомих вчених, а саме: О. М. Бандурка, В. П. Захаров, О. Г. Лекарь, А. В. Ліпкан, Д. Й. Нікіфорчук, В. Г. Самойлов, Г. К. Синілов, І. Р. Шинкаренко та ін. Разом з тим стан дослідження оперативної обстановки за лінією протидії терористичній діяльності в сучасній Україні є недостатнім, адже комплексно цілеспрямовано не досліджувався науковцями.

Автори поставили за мету на підставі комплексного аналізу спеціальної фахової літератури, результатів практичної діяльності щодо протидії злочинам, пов'язаним з терористичною діяльністю визначити фактори, що впливають на їх вчинення.

У фаховій літературі визначенню поняття «оперативна обстановка» присвячено багато робіт. Незважаючи на різні погляди науковців щодо визначення поняття «оперативна обстановка», в будь-якому з них можна виділити в якості складових елементів – фактори зовнішнього і внутрішнього середовища [1, с. 33; 2, с. 35–44; 3; 4; 5].

Автори вважають за доцільне згрупувати зовнішні та внутрішні фактори в три наступні блоки: 1) географічна, соціально-економічна, демографічна, політична та ідеологічна характеристики території оперативного обслуговування; 2) стан і динаміка вчинення терористичної діяльності та результати боротьби з нею на території оперативного обслуговування; 3) наявність сил і засобів та ефективність їх використання в боротьбі із зазначеними злочинами. При цьому слід зазначити, що перші два блоки відносяться до зовнішніх факторів, а третій відповідно до внутрішніх.

Розглядаючи перший блок факторів, що визначають стан оперативної обстановки за лінією протидії терористичній діяльності, доцільно детальніше проаналізувати окремі елементи їх характеристики:

1. Географічні або адміністративно-територіальні фактори. Дана група факторів впливає на динаміку та масштаби кримінальних проявів тероризму через вплив на визначальні соціально-економічні, демографічні та інші процеси. Територіальний розподіл кількості та характеру вчинених злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю в межах України характеризується суттєвими відмінностями. Так, наприклад, найбільша кількість досліджуваних злочинів вчиняється в Донецькій та Луганській області, що пояснюється проведенням на їх території операції об'єднаних сил, раніше антитерористичної операції. Також значна кількість злочинів вчиняється у столиці України та обласних центрах, які є потужними в політичному та економічному відношеннях.

2. Соціально-економічні фактори. Умови соціально-економічного розвитку є одним із чинників, що впливають на прийняття особою рішення щодо участі у терористичній діяльності, як в ролі пособника, так й виконавця, організатора тощо. До таких умов в першу, чергу можна віднести: занепад економічної системи України, обумовлений ліквідацією та припиненням діяльності багатьох підприємств державної та комунальної форм власності, що призвело до втрати робочих місць, виникнення безробіття та зубожіння населення; виникнення у зв'язку з економічним занепадом соціальної кризи в державі.

3. Соціально-демографічні фактори. З усіх характеристик даної групи факторів, найбільший вплив на вчинення терористичної діяльності мають: чисельність та щільності населення на певній території та його національний склад. Так, наприклад, неоднорідність населення за національною ознакою часто призводить до напруження суспільних відносин та виникнення на цьому підґрунті міжетнічних конфліктів.

4. Соціально-політичні та соціально-ідеологічні характеристики міста, району, іншого адміністративно-територіального утворення. Різні політичні, національні та релігійні погляди, пов'язані з існуванням окремих субкультур, можуть суттєвим чином відображатись на погіршенні суспільних відносин та призводити до виникнення політичних, релігійних та міжконфесійних конфліктів. Напруга в суспільстві є відправною точкою та головним чинником для виникнення тероризму.

Стан і динаміка вчинення терористичної діяльності та результати боротьби з нею на території оперативного обслуговування фактично відображають рівень ефективності боротьби правоохоронних органів із зазначеними злочинами та свідчать про дієвість організаційних чинників їх функціонування. Під час проведення правоохоронними органами оперативно-розшукових заходів, гласних та негласних слідчих (розшукових) дій з метою протидії терористичній діяльності, у тій чи іншій мірі змінюються відповідні характеристики розглядуваного елемента оперативної обстановки. Тому даний елемент необхідно розглядати не лише в якості фактору зовнішнього середовища, але й в якості основного об'єкта впливу, об'єкта застосування організаційних і тактичних зусиль з боку правоохоронців.

Одним з головних внутрішніх факторів, що впливають на стан оперативної обстановки є наявність сил і засобів та ефективність їх використання в боротьбі з терористичною

діяльністю. Основними показниками розглядуваного фактору є: 1) чисельність особового складу, 2) ступінь його професійної підготовки, 3) раціональність розподілу функціональних обов'язків, 4) інтенсивність участі особового складу підрозділів, що спеціалізується та не спеціалізується на боротьбі з терористичною діяльністю, у боротьбі з даними злочинами.

Реагуванням на ускладнення оперативної обстановки можуть бути структурно-штатні зміни, перестановка та переорієнтація осіб, що надають негласну допомогу правоохоронним органам, удосконалення організації і тактики проведення оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Визначення та повноцінний моніторинг факторів, що впливають на оперативну обстановку за лінією протидії терористичній діяльності, допомагають встановити тенденції та закономірності вчинення розглядуваних злочинів, причин та умов, що сприяють їх вчиненню, правильно оцінити оперативну обстановку за цією лінією роботи і відповідно намітити ефективну систему заходів реагування на її зміни.

Список бібліографічних посилань

1. Лукашов В. А. Вопросы организации деятельности аппаратов уголовного розыска : метод. рекомендации. М. : ВНИИ МВД СССР, 1969. 69 с.
2. Захаров В. П. Проблемы поисковой работы оперативных подразделов криминально-исполнительной системы. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ*. 2001. Спецвип. № 3. С. 35–44.
3. Лекарь А. Г. Основы оперативно-розыскной деятельности : науч.-практ. рек. М. : ВШ МООН РСФСР, 1966. 44 с.
4. Самойлов В. Г., Синилов Г. К. Изучение и оценка оперативной обстановки на территории, обслуживаемой горрайлинорганом внутренних дел : науч.-практ. рек. М. : ВШ МВД СССР, 1973. 56 с.
5. Никифорчук Д. Й., Ліпкан В. А., Бірюков В. А. Аналіз стану оперативної обстановки як спосіб виявлення діяльності терористських організацій. *Науковий вісник НАВСУ*. 2002. № 1, ч. 2. С. 100–113.

Одержано 30.09.2018

УДК 343.13

Валерій Валентинович ЛИТВИНОВ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СЛІДЧИМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У РАЗІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕЮДИЦІАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РІШЕННЯ

Підстава закриття кримінального провадження передбачена п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України (мова йде про п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України який у ст. 284 КПК України знаходиться у загальному одинадцятому абзаці) застосовується з урахуванням поняття преюдиціальності, тобто можливості покладення раніш прийнятого процесуального рішення в основу іншого процесуального рішення.

Преюдиціальність (від лат. Praejudicium – наперед вирішене) у процесуальному праві – обов'язковість для всіх судів, що розглядають справу, приймати без перевірки і доказів факти, раніше встановлені судовим рішенням або вироком, що вступили в законну силу.

Звичайно підстава, про яку йде мова, не приймається на основі судових рішень. (Закриття кримінальних проваджень на основі прийнятих раніше судових рішень передбачено п. 6 ч. 1 ст. 284 КПК України. За вказаною підставою провадження вправі закрити лише прокурор.) Розглядувана підстава у КПК України сформульована наступним чином: кримінальне провадження може бути закритим у випадку, якщо існує нескасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося із дотриманням вимог щодо підслідності. Слід